

‘De weg naar boven’

*Boudewijn de Groot over (gebrek aan) kennis,
vroomheid en oneindigheid*

Thomas Quartier osb

Boudewijn de Groot is al decennialang een van de meest bekende liedjesschrijvers en zangers van het Nederlandse taalgebied. Hij werd in 1944 geboren in Batavia en in 1964 bracht hij zijn eerste liederen uit. Talrijke prijzen, gouden en platina platen, volgden. Niet één maar meerdere generaties Nederlanders ontdekten in zijn songs hun uitverkoren levensliederen. Menigeen verbindt zijn eigen volwassenwording en maatschappelijk engagement met de verzen van Boudewijn de Groot. Net zelden omdat de stem van de protestzanger er in doorklinkt. Sommige songs winden er trouwens geen doekjes om. Zoals dat lied waarin de misstanden in de samenleving te berde komen en de zanger laat horen: “Mijnheer de president, welterusten. Slaap maar lekker in je mooie witte huis.” Spottend vervolgt de troubadour: “En vergeet het vierde van die tien geboden die u als christen zeker kent.”

Nog belangrijker is wellicht dat Boudewijn de Groot het gevoel uit de jonge jaren van zijn hoorders treffend weet op te roepen: “Zo te sterven op het water met je vleugels van papier.” Wie beeldde zich niet ooit in een vlinder te zijn “die toch vliegen kan tot in de blauwe lucht”. En wie heeft niet uiteindelijk op een andere manier de weg naar het leven gevonden: “Om te leven hoef ik echt geen vlinder meer te zijn.”

Een Godzoeker?

De Groot vond zichzelf telkens weer uit, zodat hij steeds door een nieuw publiek werd gehoord. In zijn grootste hit uit de jaren negentig bezong hij de liefde: “Ik geloof (in jou en mij).” Een eenvoudige tekst, maar met een grote betekenis. Het was voor iedereen duidelijk dat de zanger een levensvorser was – iemand die zichzelf op het spoor wil komen: dat betere zelf dat op zoek gaat naar een betere wereld.

Had en heeft hij daar God bij nodig? Naar alle waarschijnlijkheid zou Boudewijn de Groot niet eens willen antwoorden op een dergelijke vraag. Hij bezingt vooral de risico’s van schijnheiligheid en hypocrisie in het christendom.

Momentopname concert
Boudewijn de Groot
(14 december 2012).

En zelf noemt hij zich een agnost. Vroomheid lijkt hem eerder af te schrikken. Zijn existentiële zoektocht leidt stevast naar mensen, en doet hem nadenken over de liefde, niet over een God die in de kerken vereerd wordt. Een monnik, die uit de Regel van Benedictus heeft geleerd dat hij voor alles een Godzoeker is, zal het moeilijk hebben met die benadering. Al is het natuurlijk ook mogelijk dat die artistieke zoektocht van de troubadour juist de garantie vormt voor een boeiende dialoog met een monnik. En zou ik die monnik niet kunnen zijn?

In een Haarlems restaurant zit ik gespannen te wachten. Alles wat ik de voorbije dagen had doorgenomen – die onschatbare liedteksten uit een oeuvre waarin je steeds nieuwe nuances ontdekt als je ze herleest en opnieuw beluistert – flitste door mijn hoofd. Welke ideeën koesterde die beroemde zanger over God? Misschien kijkt hij wel vreemd op als ik dat heilige drieletterwoord verbindt met de “weg naar boven” die in hij in diverse songs op een speelse wijze lijkt te bewandelen. Maak ik een fout door de schepper van een kunstwerk met mijn hoogsteigen interpretatie te confronteren? Allicht niet. De kunstenaar heeft zijn werk afgegeven aan zijn luisteraar.

Wat beluister ik in die teksten van Boudewijn de Groot? Vooral dat moet ik hem vertellen. Benieuwd hoe hij zelf aankijkt tegen passages die mij getroffen hebben. Zou het hem verrassen dat een monnik er zijn eigen project in herkent? Of juist niet? Het zijn spannende vragen die veel openheid vergen – openheid eigen aan kunstenaars en monniken.

En plots staat hij voor me. Op de fiets gekomen uit Heemstede waar hij woont.

Een goed mens worden

Ik zit in habijt tegenover een ontspannen Boudewijn. Het gesprek start verrassend. De zanger vertelt over die keer dat hij in een klooster verbleef. “Dat was voor een televisieprogramma. Ik werd gevraagd om drie dagen bij trappisten door te brengen. Dat was heel prettig. Ik hoefde niet als monnik te leven. Toch

Boudewijn de Groot in gesprek met Thomas Quartier osb. © foto: Ted Van Aanholt.

woonde ik zoveel mogelijk gebedsdiensten bij. Niet allemaal. Met een bepaalde broeder had ik een veelvuldig contact. Onder zijn vorige abt ging het er een stuk coulanter aan toe. De nieuwe overste had er wat moeite mee om concessies te verlenen aan monniken die wel eens naar buiten willen. De broeder met wie ik sprak accepteerde dat. Mij verbaasde het. Want de broeder in kwestie leidde voor zijn kloostertijd een veel opwindender leven. Hij had fanatiek van autosport gehouden. ‘Wil je dan eigenlijk niet het liefste terug naar dat opwindende leven van vroeger?’, vroeg ik hem. Hij zei: ‘Nog steeds heb ik daar af en toe wel moeite mee. Er is heimwee, maar ik weet waar ik het voor doe.’ En wat was dat? Een goed mens te zijn en zijn leven in dienst te stellen van een soort kerngedachte – wat je God zou kunnen noemen, of wat dan ook. In ieder geval een gedachte die uitgaat van het positieve. En dat kon die broeder naar eigen zeggen niet waarmaken in het leven dat hij leidde vóór hij in het klooster was.”

Uiteraard herken ik hierin meteen het verlangen naar een leven dat geheel en al op het goede gericht is. Toch is dat verlangen in geen enkel menselijk leven zomaar te vervullen, ook niet in het klooster. Boudewijn lijkt mijn gedachten te raden en legt zelf vanuit zijn ervaring bij de trappisten de vinger op de zere plek: “Ik vroeg aan die broeder: ‘Maar als je zo moeilijk toestemming kan krijgen om het klooster uit te komen, hoe kan je dan al dat goede dat je bij jezelf hoopt te ontwikkelen nog ooit uitdragen bij anderen?’ Hij antwoordde dat dat nu juist het probleem was waarmee hij nog steeds worstelde.”

Een leven in kloosterlijke vroomheid bergt het risico in zich dat je je helemaal opsluit en uiteindelijk ook afsluit van het leven. “De simpelste oplossing

is natuurlijk om niet in het klooster te gaan en je als een monnik te gedragen buiten het klooster”, stelt de zanger voor. De weg naar boven verloopt nooit rechttoe rechtaan, het pad is bezaaid met verleidingen en het kent zijn schijnbaar onoplosbare dilemma’s.

Het wordt mij meteen duidelijk dat de vroomheid van een monnik niet de weg van de troubadour is. De podiumkunstenaar zoekt niet de afgesloten ruimte van een godgewijd leven. Toch is ook in Boudewijns nuchtere conclusie uit het dilemma van de vrome zoektocht van de monnik, een zoekbeweging te bespeuren. Hoe kan je een zinvol en goed leven leiden dat recht doet aan je verlangen en aan alles wat de wereld en het leven je te bieden hebben? Vooral één zin uit een lied van Boudewijn de Groot heeft in mij het vermoeden aangewakkerd dat de zanger wil blijven zoeken: “Het weten maakt een einde aan de oneindigheid.”

Zoekt de zanger in zijn kunst niet eveneens een ultieme ruimte, een inspiratie die alle beperking overstijgt, iets wat een mens ‘toevalt’ en erom vraagt met anderen te delen, zonder dat je meteen weet hoe dat het beste kan?

De hoogte in

Een drietal liederen, die verschillende fases in het oeuvre van Boudewijn de Groot markeren, bezingen het verlangen om “de weg naar boven te bewandelen”. Het eerste is getiteld: *Hoogtevrees*. “Die song gaat over het zoeken naar de rust. Hoe kun je die creëren zonder daarbij afgeleid te worden door de storende en ontvullende realiteit van mensen die je lastigvallen, hoe goed ze het dan ook bedoelen?” Dat lied ontstond in 1980. Hij beschrijft het dilemma van de kunstenaar die zich wil terugtrekken en daarom de eenzaamheid opzoekt. Alleen in de hoogte vindt hij het, want hij moet het gewoel van de mensen overstijgen:

Niemand te zien, de straat lag verlaten.
Ik liep er alleen en speelde gitaar.
Misschien klinkt het vreemd: ik moest componeren
en buiten was niemand, daarom deed ik het daar.
Maar juist door de stilte kon iedereen het horen.
Ze gingen me voor, ik was niet meer alleen.
Ze waren heel aardig, zelfs wat onderdanig,
en liepen te luisteren. Wat prachtig, zei er een. [...]

Toen zag ik de trap, een wenteltrap naar boven.
En ik dacht: die neem ik, ik moet naar de top.
En terwijl ik maar doorging met componeren,
gevolgd door het groepje besteeg ik de trap.
En iedereen zuchtte: wat is het toch schitterend.
Op ieder trede speelt hij een nieuw akkoord.
En hoe goed bedoeld ook ik wilde alleen zijn
maar werd afgeleid bij ieder woord.

Het lied doet onwillekeurig denken aan die evergreen van Guido Gezelle, die begint met: “Gij badt op eenen berg alleen, / en ... Jesu, ik en vind er geen, / waar 'k hoog genoeg kan klimmen / om U alleen te vinden: // de wereld wilt mij achterna, / alwaar ik ga / of sta / of ooit mijn ogen sla.” Maar er is meer. Voor Boudewijn de Groot is die plek in de hoogte aantrekkelijk en tegelijk eng: “De contradictie is dat het naar boven willen, naar die plek waar het hogere doel is, en dat is: het voltooiën van een creatie, tevens een plek is die angst inboezemt. Voor mij is dat altijd het grote dilemma geweest. Daar wil ik zijn, maar daar ben ik ook angstig. Hoe graag je ook die hoogte in wilt, je merkt hoe moeilijk het is.”

Bij mij rijst de vraag hoe een zanger die op zoek gaat naar een creatieve top, bij dit soort beelden van een trap en een hogere werkelijkheid komt, als hij tegelijk de meeste religieuze beelden eerder als benauwend ervaart. Boudewijn heeft er een verklaring voor: “Het lied was een droom die ik had. Die droom kon ik mij de volgende ochtend haarfijn herinneren. Ik kon hem niet alleen direct uitschrijven, maar zelfs op rijm reproduceren, in liedvorm.” De setting en de plot van het lied zijn dus niet geconstrueerd maar ingegeven.

Het vervolg van het lied kent een opmerkelijke wending. Uiteindelijk overheerst de angst niet. Ondanks de verleiding om almaar weer afgeleid te worden, blijft alleen de rust over. Op het einde lijkt de negatieve ervaring verdwenen te zijn, de dichter en componist is er kennelijk in geslaagd zich te onttrekken aan allerlei beklemmende invloeden van buiten:

Ik kreeg het er warm van en dacht: ook dat nog.

Toen zei ik: hé luister, zo gaat het niet.

Als jullie hier blijven ga ik naar beneden.

Het klonk wat onaardig maar heel zelfbewust

Ik ga door met schrijven maar dan in mijn eentje,
dus ik ga naar beneden, want daar heb ik rust.

Ze knikten begrijpend, maar tot mijn wanhoop
stond iedereen op en liep naar de trap.

Ik besloot toen te blijven en alleen gelaten,

kwam de rust weer terug, viel de hoogtevrees van me af.

Hoe is het mogelijk dat het dilemma overwonnen wordt? “Als je tot rust komt ,valt er heel wat van je af”, zegt Boudewijn, “een heleboel demonen verdwijnen. Zielenrust is dan het ultieme geluksgevoel. Maar dat is wel door een list verkregen. Ik houd de mensen in dat lied voor dat we weer naar beneden gaan, teruggaan naar de realiteit. Daar ga ik ten slotte niet in mee.” De zanger onttrekt zich aan de profane beslommeringen en kan eindelijk in de hogere werkelijkheid vertoeven en doen waar het hem om te doen is: scheppend bezig zijn. Zijn list is een soort wereldvlucht, weg van de mensen. Toch is dat geen doel op zich, alles staat in dienst van de creativiteit.

Voorzichtig opper ik de vraag: vanwaar dat verlangen om die hoogte te bereiken, en... gaat het om een religieuze werkelijkheid? Het antwoord is enigszins ontzuenderend. “Die hogere wereld is voor mij niet iets metafysisch.

Het betreft hier simpelweg het euforische moment van het voltooiën van een creatie, en wel op zo'n manier dat je gelukkig en tevreden bent over het resultaat. Het is bijna een soort zelfgenoegzaamheid waar je op een gegeven moment op uitkomt. Iets wat je zelf heel mooi vindt. Het is datgene waar je nu eenmaal als artiest naartoe wilt. Maar dat geldt voor iedereen die iets schept, of het nou de volmaakte asbak is of een mooi schilderij.”

Voor mij is de tegenstelling minder scherp, merk ik. Komt de zanger uiteindelijk niet bij een punt waarop ook de creatie van een mooi lied hem ontglipt? “Ja, ja”, zegt Boudewijn. Maar ik twijfel of dat antwoord niet dezelfde list uit zijn lied is. Boudewijn de Groot laat mij alleen met mijn zienswijze, hij vindt het een oplossing dat ik verder wandel in het spoor van de vroomheid, zodat hij in alle eenzaamheid zijn eigen spoor kan volgen.

Waar je niet hoort te zijn

De verleiding om steeds weer “de weg naar boven” te bewandelen, heeft Boudewijn ook later in zijn carrière niet losgelaten. Een lied uit 2007, dat de schijnwereld van het heiligdom in Babylon bezingt (“zacht glazuur”), loopt opvallend parallel met *Hoogtevrees*. Zelfs de titel – *Hoogtevrees in Babylon* – slaat een brug naar het oudere lied. Hoe verhoudt dit lied zich tot het eerdere werk? “Het lied *Hoogtevrees in Babylon*, uit het album *Lage Landen*, loopt parallel met dat andere lied *Hoogtevrees* omdat het zoeken naar het Hogere uiteindelijk ook hier leidt tot het bereiken van een plek waar je niet hoort te zijn en waar je geconfronteerd wordt met iets dat een ongemakkelijk gevoel nalaat.”

Boudewijn gebruikt het bijbelse beeld van de toren van Babel: een verleiding die hem van buitenaf bereikt, niet het minst vanuit religieuze kringen.

Ze zeiden: bouw een toren tot aan de hemelpoort
 laat niemand ervan horen en spreek daarbij geen woord
 de noten waren mijn stenen, de melodie was mijn cement
 je bouwt tenslotte met datgene waarmee je gezegend bent
 priesters die me zagen zegenden mijn werk
 ik had niets te klagen ze baden voor me in hun kerk
 ik schreef in kalk: weet iemand tot hoever ik moet gaan
 ze zeiden: dat weet niemand 't is ergens bovenaan
 ik zweeg in alle talen en bouwde immer voort
 zou ik het kunnen halen tot aan de hemelpoort?

De zoektocht en het verlangen hebben iets verleidelijks, zeker als je er zelf iets van denkt te kunnen maken. De bekoring om het oneindige te bereiken maakt dat de kunstenaar de toren van Babel probeert op te richten. Maar op een gegeven moment ziet hij in dat het vermetel is om op die manier de top te willen bereiken. De nederigheid van de kunstenaar komt dus voort uit de gefnuikte verwachting dat je in steen zou kunnen beitelen wat je in de hoogte hoopt te vinden, een illusie die mensen maar al te graag koesteren. Met dat inzicht kan je niet anders dan ‘eruit stappen’:

Ik besloot mijn werk te staken, het werd een hopeloos karwei
het had met godsvrucht iets te maken maar er kwam nog wat anders bij
de toren hoefde niet vanaf de grond tot de hemelpoort te reiken
maar ik wilde wel wanneer ik boven stond nog naar beneden durven kijken
ik schreeuwde: ik ga 't niet halen maar ik werd niet gehoord
men zweeg in alle talen beneden in het Land van Baäl
en achter de hemelpoort.

Waardoor kwam dat inzicht tot stand? Om daarop te antwoorden gebruikt Boudewijn in ons gesprek voor het eerst het woord God: "In mijn lied is het dan God die zegt: 'Zo hoog mag jij niet komen.'" Het 'zwijgen in alle talen' heeft dus kennelijk met een beperking te maken die de mens zichzelf moet opleggen. Het verraste mij echter het woord 'God' te horen. Zijn er dan grenzen aan de creativiteitsdrang, is er een soort heiligheid die je niet moet willen vatten, in welk kunstwerk dan ook? Wie vertrouwd is met de 'vroomheids-gedachte' denkt daarbij spontaan aan het begrip 'ontzag voor God', dat als een soort basishouding geldt bij alle pogingen om God te naderen. Voor de agnost die Boudewijn is, zal het daarbij toch niet om een 'tegenover' gaan, en al zeker niet om een persoonlijke God die je slechts in de grootste deemoed kunt benaderen, en nooit te dicht. Maar goed, ons gesprek heeft nu wel het Godsbeeld aangesneden.

God die zichzelf ontkent

In de trilogie van liederen waarin Boudewijn de weg naar boven bezingt, komt het Godsbeeld – en dan vooral wat het niet is – in het derde lied aan de orde. Daarin gaat het dan toch om een 'zoeken naar God', een motief dat alles behalve tot de vanzelfsprekendheden behoort in Boudewijns visie. Op hetzelfde album als het vorige liedje, schetst de zanger in een soort 'talking-blues' een scenario waarin hij de top bereikt. Maar wie of wat zoekt hij daar? Hij vertelt zelf: "In *Achter de hemelpoort* ben je op de hoogste hoogte. Maar daar blijkt dat niets zo is als je dacht dat het zou zijn, je merkt gewoon dat je naar het verkeerde op zoek was."

Boudewijn de Groot benoemt de bedrieglijkheid van elk beeld van God dat door de tradities is aangereikt. Volgens hem is geen enkele gestalte die mensen aan God geven, in de hemel te vinden. Toch vindt hij het belangrijk om de vraag naar God te blijven stellen: "Ik liet de poort voor wat hij was en trok weer de velden in. Het paradijs zonder God had voor mij totaal geen zin", luidt het in de liedtekst. Maar van angst lijkt nu geen sprake meer te zijn. Of toch nauwelijks. Na alle pogingen om de weg naar boven te gaan, ziet het er naar uit dat de zanger het einde van die weg bereikt heeft: een werkelijkheid die anders is dan alle aardse beslommingen en teleurstellingen.

© foto: Ted Van Aanholt.

Het was een reis van zeven dagen en de nachten waren lang
 Maar ik had meestal goed gezelschap en ik was zelden bang
 Aan de andere kant van de heuvels was het gras niet altijd groen
 Ik zou liegen als ik zei dat ik het over wilde doen
 't Was bij het vallen van de avond toen de zon aan de einder stond
 Dat ik aan het einde van de velden mijn reisbestemming vond
 In duizend boeken en verhalen had ik gelezen en gehoord
 Van de vrede in het paradijs achter de hemelpoort.

Eenmaal aangekomen, wakkert het verlangen weer aan dat hem op al zijn tochten beziggehouden heeft. Zou je op die laatste bestemming God kunnen ontmoeten? Daar ligt natuurlijk het geloof aan ten grondslag dat God te kennen valt en dat je Hem dan ook nog eens een keer *face to face* kunt ontmoeten:

De poort ging open en een man met baard keek me vriendelijk aan
 "t Is vandaag je laatste dag", zei hij, "je mag naar binnen gaan
 Mijn naam is Petrus en je hebt weleens van me gehoord misschien?"
 "Natuurlijk", zei ik, "maar wat ik vragen wou, mag ik God heel even zien?"
 Petrus zweeg een ogenblik en keek me niet begrijpend aan
 "Wie zeg je", vroeg hij met gefronste blik, "ik heb je niet goed verstaan."
 Ik zei het opnieuw en Petrus reageerde wat verstoord
 "God," herhaalde hij, "die naam heb ik nog nooit gehoord
 Er is niemand die zo heet hier achter de hemelpoort."

Wordt de zanger door dit soort existentiële hunker verteerd? Boudewijn de Groot: “Ik ben zelf niet zo direct op zoek naar God. De Godsvraag is een vraag die me interesseert, maar waarop het antwoord domweg niet te geven is. Dus heeft het geen zin om de vraag te stellen. Het is ook niet goed om geforceerd naar een antwoord te zoeken en jezelf in een soort dwangbuis te wringen. Dat heb ik vaak tegen op religies, dat die een dwangbuisfunctie krijgen. In mijn lied gaat het om het zoeken naar iets wat er niet is – in dit geval: God. Maar tegelijk is het er wel. Een echtpaar zegt immers: ‘We zijn hem.’” Als dat geen verrassende wending is: zodra de zoeker bij een echtpaar in de keuken komt, blijkt hij met God aan tafel te zitten:

Ik naderde de hut en keek nieuwsgierig door de ruit
 Aan een tafel zat een echtpaar ze dronken thee en aten fruit
 Ze wenkten me naar binnen en toen ik bij hen zat
 Ontdekte ik de hemel in de nerven van het tafelblad
 Daar zag ik het stof der eeuwen tussen de kruimels van het ontbijt
 En aan de muur tikte de wijzerloze klok der eeuwigheid
 Het echtpaar lachte me toe en zei met zachte stem
 “Welkom in onze woning, aangenaam, wij zijn Hem.”
 “U zocht ons en u vond ons als dat de zin is van uw bestaan
 Dan valt er dus niets te zeggen en kunt u in vrede gaan.”

Hoe is Boudewijn bij dat Godsbeeld gekomen dat ik zelf, zo beken ik graag, nog nooit ergens tegengekomen ben? “Ik dacht eerst aan een oude man, maar dat vond ik te cliché. Toen dacht ik aan een oude vrouw, maar dat vond ik weer te modern. Toen bedacht ik: het is gewoon een echtpaar, en die zijn samen God. God is namelijk niet één ding, God is een heleboel dingen, tenminste als je uitgaat van de vraag wie of wat God is. Belangrijker is, dat degene die op zoek is, God ontmoet, terwijl die God zichzelf ontkent. Wat de zoeker eigenlijk wil zeggen – maar ik vond het te expliciet om dat in de tekst op te nemen – is dat God niet in het paradijs is. Het heeft dus geen zin om te zoeken naar een hiernamaals, omdat God daar niet is, omdat God steeds ergens anders is, en dus eigenlijk overal is.”

Die bekentenis klinkt bijna als de vroomheid van de monnik die geboeid naar Boudewijn luistert. Maar alsof de artiest mijn devote neiging doorziet, reageert hij meteen: “Dat wil trouwens niet zeggen dat ik in God geloof, maar ook niet dat ik niet in God geloof.”

Wetenschap en religie

Is de vraag of God al dan niet bestaat dan de hamvraag? “Ik denk dat vooral mensen die niet geloven de vraag stellen of God bestaat. Mensen die wel geloven vragen zich dat niet meer af. Daaraan ligt de spanning tussen weten en geloven ten grondslag.”

Is het dan inderdaad tevergeefs om God te zoeken? In zijn lied laat Boudewijn het echtpaar God daarover aan het woord:

Ik vroeg: “Waarom zwijgt u zo angstvallig over uw aanwezigheid?”
 Ze antwoordden: “Het weten maakt een einde aan de oneindigheid”.
 “Ach u weet wel het simpele verhaal van de wortel en het paard,
 Ons vinden is de moeite van het zoeken nimmer waard
 Dus ga terug naar het paradijs want dat is waar u hoort
 U zult vergeten wat u hier zag opdat de rust niet wordt verstoord
 Maar in gedachten zijn we bij u, daar achter de hemelpoort.”

God zelf raadt dus af om Hem te willen vinden. Je moet in de spanning blijven staan. Datgene waarnaar je verlangt en waarvan je dacht te weten wat en hoe het is, komt nooit overeen met jouw denkbeeld. De zanger plaatst dit besef in een nog breder verband: “Hier komen wetenschap en religie samen. Einstein ging er bijvoorbeeld van uit dat tijd tijdloos en ruimte ruimteloos is. Zodra er een einde aan komt aan tijd en ruimte, is er sprake van een status quo. Dan is er geen ontwikkeling meer. En alles wat stilstaat, bestaat als het ware niet meer. De natuur is nooit in harmonie. Zodra die harmonie er is, heeft alles geen zin meer. Eindigheid is dus een status quo. Zoeken naar God is waar het om gaat, niet het vinden van God, want in dat geval houdt alles op.”

Eigenlijk roept de artiest dus op om de oneindigheid te eerbiedigen? “Ja, maar dat zijn allemaal theorieën, want hoe moet je dat in praktijk brengen?” Doe je dat niet bijvoorbeeld door te zingen zoals Boudewijn dat in zijn drie liederen doet? “Ja, maar ook dat houdt ooit op. Op een gegeven moment is er niemand meer die mijn liedjes zal horen.” En dus komt het erop aan vroomheid in stand te houden, denk ik. Maar dat spreek ik wijselijk niet uit.

Boudewijn maakte een prachtig lied waarin hij de schijnbare ontsnapping aan de eindigheid van het leven ontmaskert. In 1994 zong hij nochtans in zijn *Ballade van de onsterfelijkheid*: “Wat blijft is de herinnering, de liefde die niet overging, de eeuwige betovering van de onsterfelijkheid.” Blijkt hieruit dan toch niet een geloof in een soort eeuwigheid, of toch minstens iets duurzaam? Het antwoord van Boudewijn ontneemt alweer: “Dat is de valkuil waar iedere artiest in valt. Dat hij hoopt onsterfelijk te worden door zijn kunst. Maar alle kunst zal mijns inziens op een gegeven moment verdwenen zijn, simpelweg door het oplossen in de tijd. Het gaat hier om de wortel die je het paard steeds voorhoudt. In mijn lied houdt het echtpaar God iedereen die wortel voor door er te zijn, en er niet te zijn. Het klinkt misschien allemaal een beetje dwaas...”

De positieve eindnoot

Veel concreter wordt dit allemaal in menig ander lied van Boudewijn de Groot. Hier en daar stelt de zanger dan toch een soort ultieme vervulling in het vooruitzicht. In 1996 zong Boudewijn een tekst van zijn congeniale tekstdichter Lennaert Nijgh (1944-2002). Daarin lijkt het visioen van een goddelijke boodschapper, een engel, heel concreet te worden en een visie op een nieuw en beter leven in te houden:

Het is een vreemde dag met onbestemde kleuren
De wind is stil, de wereld wacht op wat er gaat gebeuren
Er komt een loper aan met vleugels aan zijn voeten
Hij schreeuwt, maar is niet te verstaan
Wat zou hij van ons moeten

Zeg aan de hele stad en roep in alle oren,
De doven zullen zien. De blinden zullen horen
Zet nu de maskers af, laat alle tranen stromen
De regen is voorbij gegaan. De engel is gekomen

Boudewijn wijst erop dat deze beeldspraak een eigenheid van Lennaert is: “Ik weet nooit precies wat hij met zijn teksten bedoelde, behalve wanneer ze duidelijk over hem zelf gaan. Maar hij was een fervente liefhebber van de Italiaanse cultuur uit de Renaissance. Dit is zo’n boodschap van de verlichting, van het oplossen van problemen. Zoals de engelen aankondigden toen Jezus geboren werd: ‘Nu zal alles beter gaan.’ De achterliggende gedachte is dat de engel komt om te zeggen ‘Vrees niet, uw zorgen zijn voorbij.’ En dan op een andere manier: ‘Je kunt rustig gaan slapen.’”

Toch komt hier een soort basishouding ter sprake die Boudewijn ook in zijn eigen teksten probeert tot uitdrukking te brengen, al komen daar dan wel geen engelen in voor: “Het gaat niet zozeer om de engelen. Meer om wat de engelen te zeggen hebben, om de functie van de engelen. Dat zul je in de

Boudewijn de Groot (r.) en tekstschrijver Lennaert Nijgh (l.) met platina platen voor de elpee *Hoe sterk is de eenzame fietser* in 1973. © foto: Hans Peters (Nationaal Archief NL).

latere teksten van mij zeker vinden. Ik ben er altijd op uit om teksten die over iets negatiefs gaan, positief te laten eindigen. Ik vind het altijd belangrijk en ook het leukste om een tekst op het einde een twist te geven, een clou, een aanwijzing. Ik zal nooit een tekst negatief laten eindigen. Ook Lennaert deelde de overtuiging dat we naar het positieve toe moeten. Dat is trouwens ook de boodschap van de engel.”

Als er iets is waardoor vroomheid zich van al het andere onderscheidt, dan is het haar positieve inslag, denk ik bij mezelf. Maar ook dat spreek ik niet uit.

De drive naar het positieve dat je nooit helemaal kan bereiken, maar waar je wel naar streeft, bepaalt ook het continue werken aan de artistieke expressie. Boudewijn legt uit: “Dat is de kwintessens van de artistieke creativiteit. Perfectie is de dood van de kunst. Het gaat altijd om het zoeken naar perfectie. Aan de ene kant hoop je dat je die in de schepping van dit moment wel gevonden hebt, aan de andere kant hoop je dat er toch ook een detail is dat niet goed genoeg is, zodat je je bij het maken van het volgende kunstwerk er op kunt toelagen dat detail te verbeteren. Daar komt hopelijk nooit een einde aan, want als je het perfecte kunstwerk gemaakt hebt, dan valt er niets meer te doen.”

Als vrome monnik herken ik me helemaal in deze optimistische en tegelijk perfectionistische houding van de beroemde musicus. Het hele leven is een zoektocht naar datgene wat je nooit helemaal zult kunnen bereiken maar waar je wel op hoopt. Het zoeken van de agnostische dichter die met beelden speelt om hun onbereikbaarheid te laten spreken, eindigt in een levenshouding die idealistisch is. Het positieve en de waarde van het kunstwerk zijn niet ultiem. Maar dat mogen ze ook niet zijn. Beweging houdt de mensen wakker.

We staan van onze tafel in het Haarlemse restaurant op en nemen afscheid. Boudewijn signeert een cd voor mij. Hij schrijft er een opdracht bij: “Op zoek naar spiritualiteit?” Zeker – net zoals hij op zoek is naar creativiteit en kunst. We bewandelen allen de weg naar boven, ieder op zijn eigen manier. En de een al wat vromer dan de ander, maar als het goed is met dezelfde bedachtzaamheid van handelen en spreken.

Boudewijn de Groot (°1944) wilde aanvankelijk cineast worden, maar onder meer door de vriendschap met schrijver Lennaert Nijgh ging hij protestliedjes zingen, begeleid door de akoestische gitaar. Later schreef hij ook muziek voor films of trad hij op als toneelproducer en acteur. Na het overlijden van Nijgh in 2002, vormt Boudewijn de Groot een muzikaal driemanschap met Henny Vrienten en George Kooymans, waaruit het album *Vreemde Kostgangers* (2017) resulteert. Zijn meest recente solo-album draagt de titel *Even weg* (2018).

Thomas Quartier osb (°1972) is monnik van de Sint Willibrordsabdij in Doetinchem en doceert aan de Radboud Universiteit Nijmegen, de KU Leuven en de Benedictijnse Universiteit Sant’Anselmo. Hij is onderzoeker bij het Titus Brandsma Instituut en adjunct-hoofdredacteur van *De Kovel*.